

UBEYDULLAH b. ÖMER b. HAFS

İşlik eseri olmalıdır; zira o meşhur yedi fakih arasında yer almamaktadır (Abdül-mün'im Abdürrâdî el-Hâşimî, s. 33-166). Hz. Hasan'ın torunlarından Muhammed b. Abdullah el-Mehdî (en-Nefsüzzekiyye), Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr'a karşı ayaklandığında kardeşlerinden Abdullah ve Ebû Bekir ona destek verdiği halde Ubeydullah destek vermekten kaçındı ve Medine dışında uzlete çekildi. Ayaklanma bastırılıp ortaklık yatışınca Medine'ye döndü ve ölümüne kadar burada yaşadı (İbn Sa'd, VII, 531). Ebû Ca'fer el-Mansûr'un hilâfeti döneminde (754-775) Medine'de vefat etti. Ubeydullah'ın vefatı hakkında 144 (761), 145 ve 147 gibi farklı tarihler verilmekteyse de 147 (764) tarihi ağırlık kazanmaktadır.

Ubeydullah daha çok hadis sahasında tanınmıştır. Babası Ömer gibi kardeşleri Abdullah, Ebû Bekir ve Âsım da ilimle uğraşmakla birlikte kendisi hadis rivayeti konusunda kardeşlerinin en âlimi ve en güvenilir kabul edilir. Nitekim kardeşi Abdullah'a bir hadis sorulduğunda, "Ebû Osman hayatta bulunduğu sürece cevap vermem" derdi (Muvaffakuddin İbn Kudâme, s. 417). Kadın sahâbilerden, Hâlid b. Velîd'in annesi Ümmü Hâlid'e yetmiş ve ondan bir hadis nakletmiş, bundan dolayı tâbiinin küçüklüğü arasında ve Medineliler'in beşinci tabakasında sayılmıştır. Hadis ilmindeki derecesini ifade etmek için onun hakkında "sika, imam, hâfız, sebt, hüccet, mütkn" gibi lafızlar kullanılmıştır. Yahyâ b. Maîn, Ubeydullah'ın hadis rivayetindeki güvenilirliğine dair şöyle demiştir: "Râvi zincirinde Ubeydullah, Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir ve Hz. Âişe'nin bulunduğu bir rivayet inci gerdanlık gibidir". Bazı hadisçiler onun içinde yer aldığı senedi başkalarına tercih etmiştir (Mizzî, XIX, 125). Dört yüzden fazla hadis nakleden Ubeydullah (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, VI, 307) babası Ömer b. Hafs, İbrâhim b. Muhammed b. Abdullah b. Cahş el-Esedî, Humeyd et-Tavîl, Sâlim b. Abdullah b. Ömer, Saîd b. Ebû Saîd el-Makbûrî, Âsım b. Ubeydullah b. Âsım b. Ömer b. Hattâb, Ubâde b. Velîd b. Ubâde b. Sâmit, Abdullah b. Dînâr, Atâ b. Ebû Rebâh, Kâsım b. Muhammed b. Ebû Bekir, İbn Şihâb ez-Zühârî, Hişâm b. Urve gibi muhaddislerden rivayette bulunmuştur. *Kütüb-i Sitte* râvilerinden pek çok muhaddis kendisinden hadis nakletmiştir. Kardeşi Abdullah, Ebân b. Yezîd el-Attâr, İsmâil b. Ayyâş, Eyyûb es-Sahtiyânî, Cerîr b. Hâzım, Hammâd b. Zeyd, Hammâd b. Seleme, Süfyân es-Sevrî, Süfyân b. Uyeyne, Abdullah b. Mübâ-

rek, Abdürrezzâk es-San'ânî, Leys b. Sa'd, Ma'mer b. Râşid bunlardan bazılarıdır (Mizzî, XIX, 124). Ubeydullah'ın Ebû Saîd Amr b. Ebû Zür'a, Şuayb b. İshak ve Süleyman b. Abdurrahman kanalıyla gelen, hadislerle ilgili bir sahifesinin (cüz) varlığından bahsedilmektedir. Hadis âlimleri arasında meşhur olan bu sahifede birçok rivayetin bulunduğu ve Zehebî'nin çağında elden ele dolaştığı kaydedilmektedir (Sezgin, I, 163-164).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-kübrâ* (nşr. Ali M. Ömer), Kahire 1421/2001, VII, 531; Halife b. Hayyât, *et-Tabakât* (nşr. Süheyl Zekkâr), Beyrut 1993, s. 468; İbn Ebû Hâtım, *el-Cerh ve't-ta'dîl*, V, 326-327; İbn Hibbân, *eş-Şikât*, VII, 149; Kelâbâzî, *Ricâlü Şahîhi'l-Buhârî*, I, 466-467; İbn Mencûye, *Ricâlü Şahîhi Müslim* (nşr. Abdullah el-Leysî), Beyrut 1407/1987, II, 12-13; Muvaffakuddin İbn Kudâme, *et-Tebyîn fi ensâbi'l-Kureşiyîn* (nşr. M. Nâyif ed-Düleymî), Beyrut 1408/1988, s. 416-418; Nevevî, *Tehzîb*, I, 313-314; Mizzi, *Tehzîbü'l-Kemâl*, XIX, 124-130; İbn Abdülhâdî, *'Ulemâ'ü'l-hadis*, I, 248-250; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, VI, 304-307; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 160-161; İbn Hacer el-Askalânî, *Tehzîbü't-Tehzîb* (nşr. İbrâhim ez-Zeybek - Âdil Mürşid), Beyrut 1996, III, 22-23; Süyûtî, *Tabakâtü'l-huffâz* (Lecne), s. 77; Hazrecî, *Hulâşatü Tezhib*, s. 252; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 163-164; Abdülgaffâr Süleyman el-Bühdârî - Seyyid Kesrevî Hasan, *Mevsû'atü ricâli'l-kütübü't-tis'a*, Beyrut 1413/1993, II, 524; Abdül-mün'im Abdürrâdî el-Hâşimî, *Fukahâ'ü'l-Medineti's-seb'a*, Dimaşk-Beyrut 1993, s. 33-166; *el-Kâmüsü'l-İslâmî*, V, 242.



ABDULLAH KAHRAMAN

UBEYDULLAH b. ÖMER b. HATTÂB (عبيدالله بن عمر بن الخطاب)

Ebû İsâ Ubeydullah b. Ömer
b. el-Hattâb el-Kureşî el-Adevî
(ö. 37/657)

Sahâbi.

Muhtemelen bi'setten kısa bir süre önce Mekke'de doğdu. Niçin Ebû İsâ künyesiyle anıldığı bilinmemekte, babası Hz. Ömer'in onun bu künyeyi kullandığını ilk duyduğunda Araplar arasında bu künyenin bilinmediğini, ayrıca Hz. İsâ'nın babasız dünyaya geldiğini söyleyerek kendisini uyardığı kaydedilmektedir. Ubeydullah babasının ardından müslüman oldu. Annesi Ümmü Külsüm Müleyke bint Cervel ise İslâmiyet'i kabul etmedi. 7. (629) yılın sonunda, "Kâfir kadınları nikâhınızda tutmayın" meâlindeki âyet nâzil olunca (el-Mümtehine 60/10) Hz. Ömer onu boşadı. Sahâbeden Hârise b. Vehb, Ubeydullah'ın anne bir kardeşidir.

Ubeydullah hicretten sonra Medine'de yaşadı. Babasının hilâfeti döneminde kardeşi Abdullah'la birlikte Irak'ta gazâyâ çıktı. Dönüşte Basra Emîri Ebû Mûsâ el-Eş'arî'yi ziyaret ettiklerinde Ebû Mûsâ halifeye göndereceği bir meblağı onlara teslim ederken bu para ile Irak'tan mal alıp Medine'de satmalarını, oraya varınca asıl parayı halifeye vermelerini, kazandıkları kârı ise kendilerinin almasını söyledi ve Hz. Ömer'e bunu açıklayan bir mektup yazdı. Ancak Ömer, halifenin oğulları oldukları için kendilerine devlet malıyla ticaret yapma imkânı tanındığını söyleyip ana parayla birlikte kârı da hazineye vermelerini onlara emretti. Yanındakiler bunun kâr paylaşımı ortaklığı (kırâz, mudârebe) sayılabileceğini belirtince Hz. Ömer ana parayla birlikte kârın yarısını hazineye vermelerine razı oldu (*el-Muvatta'*, "Kırâz", I). Ubeydullah, Hz. Osman'ın hilâfeti devrinde 27 (648), 28 veya 29 yılında Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Ömer, Abdurrahman b. Ebû Bekir gibi sahâbilerle birlikte, Mısır'a vali tayin edilen Abdullah b. Sa'd b. Ebû Serh'in emrinde Afrika'da savaşa katıldı (Belâzürî, *Fütüh*, s. 228).

Uzun boylu ve cüsseli bir yapıya sahip olan Ubeydullah, Kureyş'in cesur ve ata iyi binen gençlerindendi. Babasına ait "zü'l-vişâh" denilen meşhur kılıç ona intikal etmişti (Mecdüddin İbnü'l-Esir, s. 306). Hz. Ömer, Ebû Lü'lü' tarafından şehid edilince Abdurrahman b. Ebû Bekir olaydan bir gün önce kâtil Ebû Lü'lü'ü, Hüzmûzân-ı Fârisî ile Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın Medine'ye getirdiği hristiyan köle Cüfeyne'yi birlikte gördüğünü, yanlarında da halifenin şehid edilmesinde kullanılan hançerin bulunduğunu söyledi. Bunu duyan Ubeydullah'ın Ebû Lü'lü'ün kızını (veya karısını), olaydan kısa bir süre önce müslüman olan eski Sâsânî kumandanlarından Hüzmûzân-ı Fârisî'yi ve Cüfeyne'yi öldürdüğü kaydedilmektedir (İbn Abdülber, III, 1011. İbn Abdülber bu haberin "muztarib" olduğunu belirtmektedir). Bu yüzden müslümanlarla arasında ciddi sıkıntılar doğduğu. Ubeydullah'ın elindeki kılıçla Medine sokaklarında korku salarak yabancıları ve köleleri öldürmek istediği, Amr b. Âs'ın onu güçlüğüle ikna ettiği ve sütbabası Sa'd b. Ebû Vakkâs'ın evinde saklamak suretiyle sakinleştirmeye çalıştığı zikredilmektedir. Hz. Ali ile bir kısım sahâbe Hüzmûzân-ı öldürdüğü için Ubeydullah'a kısas uygulanmasını istedi; ancak sahâbenin çoğunun ve özellikle etkili bir konuşma yapan Amr b. Âs'ın, Hz. Ömer'in şehid edilmesinden sonra öğ-

lunun da kısas edilerek öldürülmesinin toplumda büyük infiale yol açacağını belirtmesi üzerine Ubeydullah, Hz. Osman tarafından affedildi. Fakat o, Hz. Ali'nin hilâfete geçmesinin ardından öldürüleceği korkusuyla Dimaşk'a kaçıp Muâviye'ye sığındı; Sıffin Savaşı'nda (37/657) onun safında kumandan olarak yer aldı ve bu savaşta öldürüldü. Cesedi karısı Bahriyye bint Hânî eş-Şeybânî'ye teslim edilip defnedildi. Ubeydullah'ın zül'ü-şîh adlı kılıcını Muâviye satın alarak kardeşi Abdullah b. Ömer'e gönderdi. Ubeydullah'ı kimin öldürdüğü kesinlikle bilinmemekle beraber bu konuda Ammâr b. Yâsir'in ve daha başkalarının adı geçmektedir.

Şarap içtiği gerekçesiyle Ubeydullah'a bir defasında Medine'de Hz. Ömer, bir başka sefer Mısır'da Amr b. Âs tarafından had cezası uygulandığı belirtilmekte, onun Ebû Bekir, Osman, Ümmü İsa ve isimleri zikredilmeyen daha başka çocukları bulunduğu kaydedilmektedir. Ubeydullah'ın Hz. Ömer, Osman, Ebû Mûsâ el-Eş'arî gibi sahâbîlerden hadis işittiği, Resûl-i Ekrem'den mürsel olarak hadis rivayet ettiği belirtilmekte, ancak İbn Abdülber ne ondan gelen bir rivayeti ne de onun başkasından hadis aldığına dair bir şey bilmediğini söylemektedir (*el-İstî'âb*, III, 1010). Bununla birlikte Dimaşk'ın faziletine dair ondan merfû olarak nakledilen bir hadis bulunmaktadır (İbn Ebû Âsım, II, 59). Ubeydullah'tan Abdurrahman b. Ebû Bekir ve Saîd b. Müseyyeb'in hadis naklettiği zikredilmekte, Ebû Abdullah İbn Mende ise onun sahih bir rivayetine rastlamadığını ileri sürmektedir (İbn Asâkir, XXXVIII, 58).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, *et-Tabakât*, V, 15-20; Mus'ab b. Abdullah ez-Zübeyrî, *Nesebûl Kureyş* (nşr. E. Lévi-Provençal), Kahire 1982, s. 355-356; Câhiz, *el-Burşân ve'l-Urcân* (nşr. M. Mürsî el-Hülî), Beyrut 1407/1987, s. 92-93; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 187; Belâzürî, *Ensâb* (Zekkâr), III, 101-103; a.mlf., *Fütûh* (Rıdvân), s. 228; Dîneverî, *el-Ahbârü't-tuvâl*, I, 169, 172, 177, 178; İbn Ebû Âsım, *el-Âhâd ve'l-meşânî* (nşr. Bâsim Fay-sal Ahmed el-Cevâbire), Riyad 1411/1991, II, 59; İbn Abdürabbih, *el-İkdü'l-ferid*, VI, 349; İbn Abdülber, *el-İstî'âb* (Bicâvî), III, 1010-1012; İbn Asâkir, *Târîhu Dimaşk* (Amrî), XXXVIII, 56-78; İbn Beşkûvâl, *Ğavâmizü'l-esmâ'il-mübheme* (nşr. İzzeddin Ali es-Seyyid – M. Kemâleddin İzzeddin), Beyrut 1407/1987, I, 270-271; Mecdüddin İbnü'l-Esir, *el-Muraşşâc* (nşr. Fehmî Sa'd), Beyrut 1412/1992, s. 306; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-ğâbe* (Bennâ), III, 527-529; a.mlf., *el-Kâmil*, II, 489; III, 53, 75-76, 287, 295, 307, 308; Zehebî, *Târîhu'l-İslâm: 'Ahdü'l-Hulefâ'i'r-râşidin*, s. 568-569; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), V, 52-55; C. F. Robinson, "Ubayd Allâh b. 'Umar", *EP*² (İng.), X, 763.



MUSTAFA ERTÜRK

UBEYDULLAH b. SAÎD

(bk. EBÛ KUDÂME es-SERAHSÎ).

UBEYDULLAH es-SİNDÎ

(عبيدالله السندی)

(1872-1944)

Hintli âlim ve siyaset adamı.

Asıl adı Buta Singh olup 22 Mart 1872 tarihinde Pencap'ta Siyâlkût şehrine bağlı Çıyanvâlî köyünde dünyaya geldi. Doğumundan önce ölen babası anne tarafının telkiniyle Sih dinine girmişti; Ubeydullah da bu dine göre yetiştirildi. 1884'te Mâlîrkotlavî'ye ait *Tuhtetü'l-Hind* adlı kitabın etkisiyle İslâm'a yöneldi. 1887'de müslüman olduğunu açıkladı ve Ubeydullah b. İslâm adını aldı. Ardından Kâdirî ve Nakşibendî tarikatlarından icâzetli Şeyh Muhammed Sıddîk Barçondhvî'ye biat etti ve bir süre onun yanında mânevî eğitim aldı. Geleneksel medrese sistemine göre öğrenime başlayan Ubeydullah asıl tahsilini Dârülülûm-i Diyübend'de yaptı. Bu sırada kısa bir süre Kanpûr ve Râmpûr'a gidip oralarda yine aynı ekole bağlı medreselerde ders gördü. Diyübend'de en çok Mahmûd Hasan Diyübendî'nin (Şeyhülhind) hadis derslerinden etkilendi, 1890'da icâzet aldı. Ehl-i hadîs ekolünün kurucusu sayılan Seyyid Nezîr Hüseyin Dihlevî ve onun talebeli de Sindî'nin hadis hocalarındandır (*et-Temhid*, s. 12-13; Abdullah Legârî, s. 8).

Ubeydullah 1891 yılında Delhi'den ayrıldı; ziyaretine gittiği şeyhinin vefatını öğrenince ikinci halifesi Ebû'l-Hasan Tâc Mahmûd'u ziyaret etti; burada onun arıcılığıyla evlendi. 1897-1898'de tekrar hocası Mahmûd Hasan Diyübendî'nin yanına gitti. Bu defa ondan çeşitli kitaplar okudu. Veliyyullâh ekolü üzerine fikir alışverişinde bulundu. 1901-1902'de arkadaşları ile bir araya gelip Haydarâbâd-Sind yakınlarındaki Gotha Pırçenda'da Dârü'r-reşâd adıyla bir medrese kurdu ve burada ders verdi. Mahmûd Hasan Diyübendî'nin kendisini çağırması üzerine 1909'da Diyübend'e geçti. Aynı yıl Diyübend Medresesi'ne bağlı olarak kurulan ve İngiliz karşıtı faaliyetlerde bulunan Cem'iyetü'l-ensâr'ın idaresini üstlenip burada dört yıl çalıştı. Diyübend Dârülülûmu'ndaki bir kısım hocalar ve idareciler Ubeydullah'ın fikirlerinden rahatsızlık duyuyordu. Büyük bir kısmı yanlış anlamaya dayalı olan bu tavırları yüzünden medresenin bazı ho-

caları ona cephe aldı. Bunun üzerine Mahmûd Hasan Diyübendî kendisini Delhi'ye gönderdi.

İngilizler'in Osmanlı hilâfetine yönelik planları Hint alt kıtasında hoş karşılanmıyordu. Balkanlar'da ve Trablusgarp'ta Osmanlı Devleti'ne karşı başlatılan saldırıların ardından çeşitli siyasî faaliyetler ortaya çıktı. 1913'te Delhi'de kurulan Kur'an Öğretileri Akademisi (Nezâretü'l-maârifî'l-Kur'âniyye) bu çabanın bir ürünü olup kuru-mun başına Sindî getirildi. Mahmûd Hasan Diyübendî ise Hindistan'ın bağımsızlığına yönelik bazı projeleri de gerçekleştirmek niyetindeydi. Bu maksatla Sindî'yi 1915'te Kâbil'e gönderdi. Buradaki yedi yıllık ikameti sırasında askerî ve siyasî faaliyetlerde bulundu, Kâbil'de resmî makamlardan destek gördü. Bu dönemde onun planlamasıyla el-Cünûdü'r-rabbâniyye denilen bir ordu teşkil edildi ve askerî eğitimlere başlandı. Ubeydullah es-Sindî ayrıca Kâbil'de birçok yeni örgüt oluşturdu ve Hindistan'da İngilizler'in ülkeden atılması için kurulan örgütlerin Afganistan'da şubelerini açtı. İngiliz yönetimine son vermek amacıyla yürütülen çalışmalar kapsamında 1 Aralık 1915'te geçici Hindistan hükümeti kuruldu; Hint soylularından Raja Mahendra Pratap'ın hükümet başkanlığına getirildiği bu dönemde Sindî Hindistan işleri bakanı oldu. 1919'da İngiliz-Afgan savaşı sırasında Afganistan dışında bulunan Pratap'ın yerine geçici Hindistan hükümetinin başkanlığını üstlendi. Aynı yıl İngilizler'in Afgan Devleti'ni politik baskı altında tutması, Ruslar'la ilişkiye girmesi ve İran'a yönelik tedbirler alınması sonucunda geçici Hint hükümetinin diplomatik girişimleri beklenen neticeyi vermedi. Bu yüzden Sindî Afganistan'ı terketmek zorunda kaldı. Kasım 1922'de Rusya'ya gitti ve burada resmî sıfatı ile karşılandı. Moskova'da sekiz ay kaldı, Bolşevik yönetimine dair bilgiler edindi. Bu arada siyasî faaliyetlerini sürdürdü; Moskova'da kendisine Mûsâ Cârullah büyük ilgi gösterdi ve onu evinde ağırladı.

Türkiye'ye gitmek isteyen Sindî'yi Rus ve Türk resmî makamları 1923 yılı Ağustosunda gizlice Ankara'ya ulaştırdılar. Burada İsmet Paşa ile görüştü. Mustafa Kemal ile de görüştüğü ve onun Hindistan ve Afganistan'daki müslümanların faaliyetleri olmasaydı Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulamayacağını söylediği belirtilmektedir (Abdullah Legârî, s. 63-64). Ubeydullah es-Sindî daha sonra İstanbul'a geçti ve Ak-saray Horhor'daki Hindîler Tekkesi'nde kal-